Valiokunnan lausunto PuVL 3/2020 vp– K 1/2020 vp

Puolustusvaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2019

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2019 (K 1/2020 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 16.10.2020.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- yksikön johtaja, prikaatikenraali Antti Lehtisalo, puolustusministeriö
- neuvotteleva virkamies Timo Rivinoja, puolustusministeriö
- suunnittelupäällikkö, prikaatikenraali Vesa Virtanen, Pääesikunta

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen vuosikertomuksessa 2019 todetaan, että Suomen sotilaallinen toimintaympäristö on säilynyt jännitteisenä ja vaikeasti ennakoitavana, mikä asettaa Suomen puolustuskyvylle kasvaneita vaatimuksia. Kertomuksen mukaan puolustusyhteistyön kehittämistä jatkettiin erityisesti niiden maiden ja maaryhmien kanssa, joilla on merkittävä rooli Itämeren alueen turvallisuuden näkökulmasta.

Puolustusministeriön toimialan tuloksellisuus

Vuosikertomuksessa on arvioitu puolustushallinnolle asetettujen vaikuttavuustavoitteiden toteutumista. Arvioinnissa käytetty asteikko on seuraava: erinomainen, hyvä, tyydyttävä ja välttävä. Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka, turvallisen yhteiskunnan takaaminen viranomaisyhteistyön kautta sekä kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen saivat arvosanan hyvä. Sen sijaan ennaltaehkäisevälle sotilaalliselle puolustuskyvylle annettiin arvosana tyydyttävä, kuten myös aiempina vuosina.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto PuVL 3/2020 vp

Ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky perustuu valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan toimintaympäristöön suhteutettuun valmiuteen ja torjuntakykyyn. Puolustuskykyä arvioidaan suhteessa pitkän aikavälin tavoitetilaan ja toimintaympäristön vaatimuksiin. Kehityksen suuntaa arvioitaessa keskeisiä tarkasteltavia kysymyksiä ovat poistuvien suorituskykyjen korvaaminen suunnitellusti, valmiuden kehittäminen ja vuoden 2017 puolustusselonteon toimeenpano erityisesti resurssilinjausten osalta.

Ennaltaehkäisevän sotilaallisen puolustuskyvyn perusta on vahva koulutettu ja toimintakykyinen reservi, jonka sotilaallisia taitoja ylläpidetään kertausharjoitusten lisäksi vapaaehtoisen maanpuolustuksen reserviläisjärjestöjen toimesta. Vuonna 2019 vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöt nostivat huolenaan esiin Euroopan unionin suunnitellun lyijyasetuksen, jonka koettiin heikentävän ja rajoittavan vapaaehtoisen maanpuolustuksen harjoitustoiminnan järjestämisen mahdollisuuksia. Mahdollisen lyijyasetuksen voimaantulo ei saa heikentää reserviläisjärjestöjen ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintaedellytyksiä ja harjoitustoimintaa. Reserviläisjärjestöjen toiminta tulee huomioida osaksi ennaltaehkäisevää sotilaallista puolustuskykyä.

Valiokunta toteaa, että neliportainen arviointiluokitus on varsin jäykkä eikä kaikin osin kuvaa viime vuosina saavutettua edistystä. Tästä yhtenä osoituksena on se, etteivät viimeisen viiden vuoden aikana ennaltaehkäisevään sotilaalliseen puolustuskykyyn tehdyt merkittävät lainsäädännölliset muutokset — joista voidaan mainita erityisesti uusi sotilastiedustelua koskeva laki (PuVM 9/2018 vp — HE 203/2017 vp) sekä laki, jolla mahdollistettiin välittömästi toimeenpantavat valmiudelliset kertausharjoitukset (PuVM 2/2016 vp — HE 44/2016 vp) — sen paremmin kuin Puolustusvoimien omat merkittävät valmiudelliset toimet ole nostaneet arvosanaa tyydyttävästä hyväksi.

Valiokunta toteaa, että Suomen uskottava ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky on erittäin tärkeä osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeistä päämäärää: ehkäistä Suomen joutuminen sotilaallisen konfliktin osapuoleksi. Tätä taustaa vasten Puolustusvoimien kehittämisessä on tärkeää keskittyä niihin toimiin, joilla ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky saadaan nostettua arvosanaan hyvä.

Saadun selvityksen mukaan ennaltaehkäisevässä puolustuskyvyssä korostuu myös materiaalinen valmius. Hallitusohjelmassa todetaan, että Suomi pitää huolen uskottavasta kansallisesta puolustuksestaan ja sen riittävästä resursoinnista. Valiokunta pitää välttämättömänä, että myös maavoimia pystytään kehittämään tasapainoisesti tilanteessa, jossa puolustusvoimien materiaalihankintaresurssit 2020-luvulla menevät pitkälti meri- ja ilmavoimien hankkeiden rahoitukseen. Kolmen puolustushaaran tasapainoisen kehittämisen lisäksi on valiokunnan mielestä varmistettava, että Puolustusvoimien palveluksessa on viime vuosina merkittävästi kasvaneeseen tehtäväkenttään nähden oikein mitoitettu henkilöstömäärä. Kasvaneet valmiudelliset tehtävät ja vaatimukset, laadukas ja määrällisesti riittävä varusmies- ja reserviläiskoulutus, kyberpuolustuksen ja sotilastiedustelun uudet tehtävät sekä laaja-alainen kansainvälinen yhteistyö vaativat puolustusvoimien henkilöstöltä jo nyt venymistä. Valiokunta pitää jatkotyön osalta tärkeänä, että uudessa puolustusselonteossa linjataan henkilömäärätasosta tavalla, jolla Puolustusvoimat selviää tehtävistään.

Eduskunnan lausumat ja kannanotot

Valtioneuvoston puolustusselonteko

VNS 3/2017 vp — EK 23/2017 vp

Puolustusvaliokunnan puolustusselontekoa koskevaan mietintöön (PuVM 4/2017 vp) sisältyi lausuma siitä, että kaikki eduskuntapuolueet kattava parlamentaarinen seuranta järjestetään myös tulevien turvallisuutta koskevien selontekojen valmistelun yhteydessä. Parlamentaarinen seuranta on asianmukaisesti järjestetty myös tällä vaalikaudella, joten asiaa koskeva lausuma voidaan poistaa.

Asevelvollisten taloudelliset etuudet

HE 37/2007 vp — EV 110/2007 vp

Eduskunta edellytti asevelvollisuuslakia koskevassa mietinnössään (PuVM 1/2007 vp), että hallitus ryhtyy toimiin varusmiespalveluajan ottamiseksi huomioon eläkkeen määräytymisessä sekä kotiuttamisrahan maksamiseksi palveluksesta kotiutuville. Eduskunta edellytti lisäksi, että asevelvollisille kuuluvia taloudellisia etuuksia kehitetään edelleen.

Valiokunta toteaa, että asevelvollisten taloudellisia etuuksia, kuten esimerkiksi päivärahoja, on viime vuosina korotettu. Sen sijaan hankkeet kotiuttamisrahan palauttamisesta tai varusmiespalvelusajan mahdollisesta huomioimisesta eläkkeen määräytymisessä eivät ole edenneet. Näistä toimista päättäminen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle. Puolustusvaliokunta katsoo, että asevelvollisuusjärjestelmän kehittäminen on keskeisen tärkeä osa Suomen puolustusjärjestelmää. Edellä mainittujen toimenpiteiden toteutus osoittaisi konkreettisesti vankan yhteiskunnallisen tuen asevelvollisuusjärjestelmän säilyttämiselle ja kehittämiselle. Lausuma on syytä pitää voimassa.

Lennokkien ja miehittämättömien ilma-alusten torjunta

HE 72/2018 vp — EV 98/2018 vp

Eduskunta edellytti (PuVM 1/2018 vp), että puolustus- ja sisäministeriö antavat vuoden 2019 loppuun mennessä selvityksen siitä, miten puolustusvoimien ja poliisin välinen työnjako yleisellä paikalla on toiminut lennokkien ja miehittämättömien ilma-alusten torjunnassa. Puolustusvaliokunta toteaa, että tällainen selvitys on annettu, joten lausumaa ei enää tarvita.

Sotilastiedustelua koskevan sääntelyn toimivuus

HE 203/2017 vp — EV 290/2018 vp

Eduskunta edellytti (PuVM 9/2018 vp), että puolustusministeriö antaa puolustusvaliokunnalle selvityksen uuden sotilastiedustelua koskevan sääntelyn toimivuudesta vuoden 2020 loppuun

mennessä. Valiokunta toteaa, että tällaista selvitystä ei ole vielä saatu, joten lausuma on syytä pitää voimassa.

Kansallisen turvallisuuden huomioon ottaminen alueiden käytössä ja kiinteistöomistuksissa

HE 253/2018 vp — EV 268/2018 vp

Eduskunta edellytti (PuVM 6/2018 vp), että puolustusministeriö antaa puolustusvaliokunnalle selvityksen vuoden 2021 loppuun mennessä uuden sääntelyn toimivuudesta kansallisen turvallisuuden huomioimisessa alueiden käytössä ja kiinteistöomistuksissa. Selvitystä ei ole vielä annettu, joten lausuma on syytä pitää voimassa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.9.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ilkka Kanerva kok
varapuheenjohtaja Jari Ronkainen ps
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Mika Kari sd
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Jukka Kopra kok
jäsen Joonas Könttä kesk
jäsen Markus Mustajärvi vas
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Erkki Tuomioja sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola